УДК 811.161.3'0'36

АБ АКТУАЛЬНЫХ ПАДЫХОДАХ У ВЫВУЧЭННІ ГІСТАРЫЧНАЙ ГРАМАТЫКІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Хазанава К. Л., к.ф.н. дацэнт
Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны,
Гомель, Беларусь

Анатацыя: прапануюцца сучасныя спосабы прымянення інфармацыйна-камп'ютарных тэхналогій пры вывучэнні гістарычнай граматыкі беларускай мовы, што спрыяе больш глыбокаму засваенню дысцыпліны, а таксама павялічвае матывацыю навучэнцаў да знаёмства з гісторый мовы.

Ключавыя словы: гістарычныя граматыка, параўнальна-гістарычны метад, корпус мовы, інтэрнэт, электронны рэсурс, старажытны помнік.

ABOUT ACTUAL APPROACHES IN THE STUDY OF HISTORICAL GRAMMAR OF BELARUSIAN LANGUAGE

Khazanava K.L., assistant professor
Francisk Skorina Gomel State University
Gomel, Belarus

Summary: modern ways of the use of computer technologies in the study of the historical grammar of the Belarusian language are proposed; that contributes to a deeper assimilation of the discipline, and also increases the motivation of students to get acquainted with the history of the language.

Keywords: historical grammar, comparative historical method, language corpus, internet, electronic resource, ancient monument.

Развіццё сучасных тэхналогій унесла шматлікія праўкі і ўдакладненні ў адукацыйны працэс. Сённяшнія маладыя людзі не ўяўляюць свайго жыцця без камп'ютарнай тэхнікі розных відаў, а некаторыя школьнікі і студэнты натуральна "не адліпаюць" ад сваіх смартфонаў. Заканамерным таму з'яўляецца зварот выкладчыкаў пры выпрацоўцы методык выкладання разнастайных дысцыплін да

інфармацыйных тэхналогій і ўключэнне тэхнічнай падрыхтоўкі навучэнцаў у вучэбны працэс па розных дысцыплінах і курсах, у тым ліку – і гуманітарных.

Не можа абысціся без інфармацыйных тэхналогій зараз і выкладанне філалагічных дысцыплін. Мэтазгодна прыцягваць інавацыйныя тэхналогіі да вывучэння гісторыі славянскіх моў, у прыватнасці – гістарычнай граматыкі беларускай мовы.

Гістарычная граматыка вывучае развіццё фанетычнай і марфалагічнай моўных сістэм, фарміраванне і змяненне слоўніка, трансфармацыі сінтаксічнага ладу мовы ад старажытнасці да нашых дзён. Такі вялікі часавы ахоп аб'екта даследавання вымагае азнаямлення з пісьмовымі помнікамі, захаванымі ад розных гістарычных перыядаў. Большасць старажытных рукапісаў і старадрукаў, што склалі духоўны скарб усходніх славян, засталіся ад мінулых стагоддзяў у адзінкавых экзэмплярах і беражліва захоўваюцца ў сховішчах бібліятэк розных гарадоў і краін. Вывучэнне моўных рыс культурных пісьмовых старажытнасцей для студэнтаў філалагічных спецыяльнасцей становіцца рэальным менавіта дзякуючы інфармацыйным тэхналогіям.

Шматлікія помнікі старажытнарускай і старабеларускай мовы ў цяперашні час знаходзяцца ў алічбаваным выглядзе і прапануюцца на электронных рэсурсах. І вучні, і студэнты, маючы любы камп'ютарны сродак з магчымасцю выхаду ў інтэрнэт, лёгка становяцца гісторыкамі мовы, разглядаючы ў першасным (амаль) выглядзе алічбаваныя арыгіналы "Надпісу на Туматараканскім камяні", спісаў "Рускай праўды", "Статуты Вялікага Княства Літоўскага" і іншых помнікаў гісторыі славянскіх моў, што сталі крыніцамі вывучэння гістарычнай граматыкі беларускай мовы.

Даследаванне лінгвістычных асаблівасцей старажытных пісьмовых помнікаў дзякуючы камп'ютарным тэхналогіям адбываецца не толькі праз вывучэнне арфаграфічных і граматычных рыс твораў. Увага абавязкова звяртаецца і на адметнасці почыркаў рукапісаў і шрыфтоў старадрукаў, што таксама спрыяе больш грунтоўнаму вывучэнню гісторыі нашай мовы.

Важна заўважыць, што гістарычны моўны аналіз можна праводзіць у любым месцы, як на занятках у школе ці ва ўніверсітэце, так і дома, што, як паказвае час, бывае неабходна. Атрымаўшы тлумачэнні і кансультацыі з выкладчыкам, студэнты самастойна выкон-

ваюць заданні. Самастойная індывідуальная творчая праца ў абраны час і ў звыклых абставінах будзе матываваць студэнтаў да творчага асэнсавання атрыманых падчас лекцый і кансультацый ведаў. Пачынаць падрыхтоўку да даследчыцка-навуковай работы карысна ў школе. Пры вывучэнні старажытнай беларускай літаратуры мэтазгодна знаёміцца з выглядам першадруку твора і з моўнымі рысамі помніка.

Падчас школьнага навучання маладыя людзі знаёмяцца з асновамі інфармацыйных тэхналогій і валодаюць навыкамі стварэння мультымедыяпрэзентацый, якія павышаюць нагляднасць навучання і візуалізуюць тэарэтычны матэрыял. У адукацыйным працэсе ўніверсітэта студэнты філалагічных спецыяльнасцей паглыбляюць набытыя ў школе навыкі і вучацца прымяняць інфармацыйныя тэхналогіі менавіта пры выкладанні філалагічных дысцыплін. У сувязі з гэтым адным з відаў студэнцкай работы па вывучэнні гістарычнай граматыкі становіцца падрыхтоўка прэзентацый на розную тэматыку. У якасці тэм студэнцкіх прэзентацый можна прапанаваць: “Уклад беларускіх асветнікаў і дзеячаў беларускай культуры і літаратуры ў развіццё беларускай мовы”, “Развіццё фанетычных спецыфікацый беларускай мовы”, “Слоўнік беларускай мовы на розных гістарычных этапах”, “Фарміраванне лексіка-граматычных разрадаў (часцін мовы)”, “Гісторыя стварэння і моўныя рысы асобных помнікаў беларускага пісьменства”. Для прэзентацыі студэнты выкарыстоўваюць розныя фарматы, хаця самым папулярным працягвае заставацца MS Power point. У працэсе стварэння прэзентацыі студэнты паглыбляюць свае навыкі работы з камп’ютарнымі тэхналогіямі, што ўплывае на міжпрадметныя сувязі адукацыйнага працэсу. Акрамя таго, студэнты праводзяць самастойную даследчую работу па пошуку інфармацыі, моўным аналізе і аб’яднанні атрыманых звестак у адзінае цэлае. Такі від вучэбнай працы робіць станоўчы ўплыў на будучую выкладчыцкую дзейнасць сённяшніх студэнтаў-філологаў.

Важны фактар адукацыйнага працэсу – дыягностыка вучэбных дасягненняў навучэнцаў, што не абыходзіцца без правядзення тэсціравання. Гэты спосаб стандартызаванага вызначэння ўзроўню і структуры падрыхтаванасці мае станоўчыя і адмоўныя бакі. Аднак на працягу апошніх гадоў тэсты даволі трывала ўвайшлі ў вучэбны працэс большасці дысцыплін. Выкарыстоўваецца тэсціраванне і

пры вывучэнні гістарычнай граматыкі. Тэсты кантралююць засваенне як асобных тэм і раздзелаў, так і ўсяго курса, прапануюцца навучэнцам у папяровым друкаваным выглядзе, а таксама праводзяцца з прымяненнем інфармацыйна-камп'ютарных тэхналогій. У апошнім выпадку маецца больш магчымасцей для вар'іравання тэкставых заданняў. Пры гэтым адным з відаў замацавання вучэбнага матэрыялу па гістарычнай граматыцы з'яўляецца стварэнне тэставых заданняў студэнтамі, у працэсе чаго не толькі адбываецца паўторнае прачытанне тэарэтычнага матэрыялу, але і робіцца яго аналіз і сінтэз, што выражаецца ў фармулёўцы пытанняў і разнастайнасці варыянтаў адказаў. І такім чынам таксама адбываецца падрыхтоўка студэнтаў да выкладчыцкай дзейнасці і фарміраванне кампетэнтных канкурэнтаздольных спецыялістаў.

Выкарыстанне інтэрнэт-магчымасцей пры вывучэнні гістарычнай граматыкі беларускай мовы прымяняльна таксама падчас азнаямлення з тэндэнцыямі развіцця лексічнага саставу беларускай мовы. Даследаванне лексічных рыс старажытных помнікаў прыводзіць да вызначэння лексічных адзінак розных паводле крыніцы паходжання. Дакладную этымалогію і спрадвечна славянскай, і запазычанай лексікі лягчэй выявіць з дапамогай створаных беларускімі і рускімі мовазнаўцамі этымалагічных і гістарычных слоўнікаў, якія таксама ў вялікай колькасці прапануюць сховішча інтэрнэта. Вялікі патэнцыял у якасці крыніцы фактычнага матэрыялу маюць корпусы моў: напрыклад, беларускі N-корпус [1] або нацыянальны корпус рускай мовы [2].

Такім чынам, выкарыстанне актуальных інфармацыйна-камп'ютарных сродкаў і тэхналогій пры вывучэнні гістарычнай граматыкі беларускай мовы спрыяе больш глыбокаму засваенню дысцыпліны, а таксама павялічвае матывацыю навучэнцаў да знаёмства з гісторый нашай мовы.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Беларускі N-корпус [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: https://bnkorpus.info. – Дата доступу: 05.09.2020.

2. Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ruscorpora.ru/new. – Дата доступа: 05.09.2020.